

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Paul Friesen: *Pentecost*; 2003; quebracho wood; particuliere collectie. Foto: Courtesy of Paul Friesen

In dit nummer

Kunst - J.M. de Jong
Vlammen met Pinksteren

565

Kerkelijk leven - A.L.Th. de Bruijne
Vrijmakingetje spelen?

567

Meditatief - R.J. Vreugdenhil
Pinkster-genezing

570

Wandelen met God - B. Luiten
Nieuw verbond

571

Achtergronden - A.N. Hendriks
Kanttekeningen bij een voorstel van professor
Van Houwelingen

573

Achtergronden - P.H.R. van Houwelingen
Dienaren van het woord gezocht

576

Gedicht - L.L. Bouwers
Gebed voor het Pinksterfeest

577

Lied van de week - J. Smelik
Liedboek gezang 258:
Halleluja, lof zij de Heer

578

Meegelezen - T. Groenveld
Snoeihard

579

Uit de kerken

Vlammen met Pinksteren

k u n s t

In een Amerikaanse particuliere collectie bevindt zich een prachtig hardhouten kunstwerk dat het wonder van Pinksteren verbeeldt. Het werd in 2003 gemaakt door de mennonitische kunstenaar Paul Friesen.

J.M. de Jong ■

Tongen als vuur

Het beeld bestaat uit vier grote donkerrode vlammen die van onderen af uitwaaiëren en naar boven toe zich vertakken maar zich ook weer enigszins naar elkaar toewenden. Op deze manier heeft de kunstenaar een aantal aspecten van het pinkstergebeuren in één vorm bij elkaar gebracht. Allereerst natuurlijk het verschijnen aan de minstens honderdtwintig leerlingen die in het huis bij elkaar waren van een soort vlammen, die zich als vuurtongen verspreiden en zich op ieder van hen neerzetten (Hand. 2:3). Het houten beeld, dat met vier 'voeten' op een marmeren sokkel staat, is onderaan één massief blok hout. Naar boven toe splitst het zich in vier vlammen, die in een soort tulpvorm uitwaaiëren. Bijna bovenaan delen de vlammen zich verder. Omdat de toppen van de vlammen zich weer een beetje naar elkaar toewenden, roept dat de beschrijving van Lukas op zoals hij die noteerde aan het eind van het Pinksterverhaal: *elke dag kwamen ze trouw en eensgezind samen...* (Hand. 2:46). Daarmee symboliseert het beeld ook de eenheid die er door toedoen van de Geest onder christenen zal mogen zijn.

De donkerrode kleur van dit vlamvende kunstwerk is de natuurlijke kleur van het gebruikte hout: quebracho wood. Het gaat hier om een super hardhout, afkomstig van de rode Quebracho, een boom die groeit in een aantal landen van Zuid-Amerika zoals Argentinië en Paraguay. Dit materiaal is zo duurzaam dat het geen enkele conserverende behandeling behoeft. Wellicht heeft de kunstenaar door de keuze voor deze houtsoort tevens iets willen uitdrukken van wat bijvoorbeeld Paulus schrijft: *Wat onze eigen natuur wil, brengt de dood, maar wat de Geest wil brengt leven en vrede* (Rom. 8:6). Toch zal de beeldhouwer hebben moeten werken met beschermende kleding en een masker, want quebracho wood staat bekend om zijn irriterende werking op de ademhalingsorganen en de huid. Eeuwenlang is het hout gebruikt in de leerindustrie voor het looien van huiden, omdat het een hoge concentratie tannine (looizuur) bevat.

Stilering

Het beeld is gemaakt door Paul Friesen, die van 1956 tot respectievelijk 1978 en 1989 als docent driedimensionale vormgeving verbonden was aan Hesston College (in Hesston, Kansas) en Bethel College (in Mishawaka, Indiana), twee Amerikaanse opleidingsinstellingen die nauwe banden hebben met mennonitische geloofsgemeenschappen. Zoals zoveel protestantse kerken hebben ook de Mennonieten (of Doopsgezinden, zoals ze hier in Nederland heten) traditioneel niet zoveel op met beeldende kunst. Gelukkig ligt de eeuw van de beeldenstorm al tijden achter ons. Dat betekent dat de associatie van met name beeldhouwkunst met middeleeuwse *afgoderij* inmiddels op de achtergrond is geraakt. Dat neemt niet weg dat ook Paul Friesen in zijn loopbaan als kunstenaar en docent vaak op onbegrip stuitte. Toch is hij er dankbaar voor om evenals zijn leermeester Roy Roth, een deur te hebben kunnen openen voor jonge mensen die lid zijn van de (Old) Mennonite Church en die in beeldende kunst geïnteresseerd zijn. Ter ere van hem kreeg de kunstopleiding aan Hesston College in september 2008 de naam *Friesen Center for the Visual Arts*.

Veel van Friesens werk is gemaakt in opdracht, zowel voor particulieren als voor (mennonitische) kerken. Opvallend daarbij is dat hij in de meeste gevallen kiest voor een zekere stilering of abstractie. Behalve de invloed van de abstracte kunst (de toonaangevende stroming tijdens zijn opleiding als ceramist en beeldhouwer) is toch ook de huiver bij de opdrachtgevers voor al te sterke figuratie merkbaar. Vandaar dat veel religieus werk bestaat uit gestileerde kruizen of symbolische objecten, waartoe ook het hierboven besproken beeld *Pentecost* behoort.

Jan de Jong geeft les in kunstvakken aan de Gereformeerde Scholengemeenschap Randstad in Rotterdam en was tot voor kort docent kunst- en cultuurwetenschap aan de EH te Amersfoort.

Vrijmakingetje spelen?

De kans is groot dat kerkleden van de Gereformeerde Kerken (v) deze weken een folder ontvangen. Onder de titel 'Ander werk in de kerk' is een kritische folder verschenen over enkele besluiten van de Generale synode te Zwolle-Zuid. In twee artikelen ga ik daarop in. Wat wil deze folder? Wat te denken van wat er instaat?

A.L.Th. de Bruijne ■

Hangijzers

De folder komt uit de kring van mensen rond de 'alternatieve' synodewebsite (www.synodezwollezuid.nl). De webbeheerder van de site, br. S.J. Driessens, is ook de belangrijkste man achter de folder. Deze site is ruim een jaar geleden geopend. Men wilde de synode van de GKv volgen in de afhandeling van enkele hete hangijzers. De synode zou afrondende besluiten nemen over onderwerpen als echtscheiding, ruimte voor schriftkritiek en de kwestie Kampen-Noord. Over deze en andere thema's vinden we op de site uitgebreide dossiers. Ook zijn de beraadslagingen op de synode gedetailleerd weergegeven. Elk onderwerp loopt uit op een evaluatie en een conclusie. Die is steevast negatief. Als een refrein klinkt het: 'Deze besluiten moeten verworpen worden'.

De folder die nu verspreid wordt, biedt een klein uittreksel van deze site. Twaalf synodebesluiten worden genoemd, over homoseksualiteit, echtscheiding, de kwestie Kampen-Noord, de vrouw in het ambt, de zondag, evolutie, de uitleg van Genesis 1, de visies van een docent uit Kampen, gemeente-ethiek, open avondmaal, het revisierecht en andere kerkrechtelijke aanpassingen. Deze besluiten moeten allemaal worden afgewezen, zeggen de schrijvers.

Scheur

Volgende week ga ik op verschillende van deze punten in. Maar in het artikel dat u nu leest, stel ik eerst een diepere vraag. Wat wil men met deze folder en met de brede verspreiding ervan? Hoe moeten we tegen deze actie aankijken? Mijn stelling is dat met deze folder een verkapt 'vrijmaking' plaatsvindt. Deze folder bewerkt een scheur in de kerken. Wie deze folder verspreidt en steunt, breekt daarvoor ten diepste met de GKv. Tegelijk gebeurt dit niet openlijk. Eigenlijk 'gokt' men op een 'vrijmaking'. Daarom stel ik de vraag: Wordt hier geen 'vrijmakingetje gespeeld'? Dat bedoel ik niet denigrerend maar indringend: broeders en zusters, waar bent u mee bezig?"

Ander werk

De inhoud van de folder bevestigt mijn stelling. Waarom sturen de schrijvers deze folder rond? De synode heeft de dossiers afgerond en om '...daar aandacht voor te vragen

hebben wij deze folder uitgegeven'. Dat klinkt neutraal. Men wil informeren. Ook de titel van de folder suggereert dat: 'Ander werk in de kerk'. Die titel vormt een variatie op de officiële informatie van de synode en haar pr-mensen. Die gaat immers rond onder de titel 'Werk in de kerk'. Maar rechtvaardigt het doel van informeren werkelijk deze folder? De informatie ligt toch voor het opscheppen, ook op allerlei verontruste websites. En waarom die raadselachtige variatie: *Ander werk in de kerk*? Is het vreemd wanneer ik dat ongeveer hoor klinken als 'vreemd vuur op het altaar'? Deze folder wil meer dan informeren. Zij wil de kerken voor de keus zetten en zo een scheur (men zal zelf zeggen: een reformatie) bewerken. Zij beoogt een nieuwe 'nieuwe vrijmaking'.

Bindend opgelegd

De inhoud van de folder gaat voortdurend uit boven het ogenschijnlijk bescheiden doel dat men zich stelde. Er wordt niet maar geïnformeerd of aandacht gevraagd; er wordt geoordeeld en op een subtiel manier tot actie opgeroepen. Al vrij snel lezen wij bijvoorbeeld dat de besluiten van de synode '... duidelijk de kenmerken van de kerk van Christus raken'. En in deze zeer korte folder wordt juist dat zinnetje verderop met nadruk herhaald: 'Duidelijk mag zijn dat deze besluiten de kenmerken van de ware kerk, zoals beleden in artikel 29 van de NGB direct raken'. Dit moet er kennelijk bij de lezer ingehamerd worden.

deze folder bewerkt een scheur in de kerken

Komen de kenmerken van de ware kerk in geding, dan ademen we in het klimaat van Afscheiding en Vrijmaking. Dit klimaat hangt ook rond andere zinnen in de folder. Bijvoorbeeld rond de geladen woorden dat de betreffende synodebesluiten '... niet kunnen worden aanvaard en verworpen moeten worden. Ze zijn in strijd met Gods Woord, met de belijdenis van de kerk en/of de kerkorde'. Hier klinkt de taal van artikel 31 van de kerkorde (besluiten van meerdere vergaderingen moeten als bindend worden aanvaard, tenzij zij in strijd zijn met Gods woord of met de kerkorde). Ook verkeren we in de sfeer

van Artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis (de ware kerk *verwerpt* alles wat in strijd is met Gods Woord). Later in de folder lees ik een onthullende zin over de besluiten rond echtscheiding: 'Deze nieuwe echtscheidingsleer is ook bindend opgelegd aan de kerken'. Let op de uitdrukkingen 'echtscheidingsleer' en 'bindend opgelegd'. Het is in de eerste plaats klinkklare nonsens. Er is geen echtscheidingsleer opgesteld. Niemand in de GKv werd verplicht om de visie van deputaten echtscheiding over te nemen en ook wordt niemand bestraft wanneer hij er anders over denkt of spreekt. Tot in preken toe mag dat. Maar behalve nonsens vormen deze woorden ook een onmiskenbare zinspel op de manier waarop in de GKv altijd de Vrijmaking uit 1944 is gerechtvaardigd. Toen werd immers een 'doopleer' 'bindend opgelegd' aan de kerken.

Vrijmakingsretoriek komen we ook tegen wanneer de folder de GKv oproept tot 'beking'. 'Wederkeer', zeiden onze voorouders dan in hun acten van 'Afscheiding en wederkeer' of van 'Vrijmaking en wederkeer'. Veelzeggend is ook dat men zich daarbij, precies zoals rond Afscheiding en Vrijmaking bereid verklaart tot 'de ware oecumene'. Men richt zich met een appel tot alle 'gereformeerde belijders', ook in andere kerken.

Retoriek

Deze zinnestjes kun je niet neutraal opschrijven. Ze doen meer dan informeren. Deze vrijmakingsretoriek bewerkt iets. Zij roept de ambiance van een vrijmaking zelf op. Wie zich van dit soort taal bedient, voltrekt zonder het recht uit te zeggen op grond van artikel 31 KO, een nieuwe vrijmaking van synodebesluiten die tegen Gods woord en de kerkorde ingaan.

Kampen-Noord

De parallel wordt wel heel concreet in de acties van de Ichthusgemeente in Kampen-Noord. Ook haar zaak staat in de folder. Al eerder bleken er dwarsverbindingen te bestaan tussen Kampen-Ichthus en de groep 'verontrusten' rond 'eeninwaarheid' en de alternatieve synodesite. Nu heeft de Ichthus-kerkenraad besloten dat hij de besluiten van de synode rond Kampen-Noord en rond de afzetting van ds. E. Hoogendoorn niet kan aanvaarden. Men moet immers 'God meer gehoorzaam zijn dan mensen', zo lezen wij. De Ichthus-raad heeft een brief geschreven naar alle kerkenraden met daarin rondt de oproep om de synode besluiten 'niet als bindend te aanvaarden'. Artikel 28 en 29 van de NGB zijn in geding, stelt men. Zelfs het kerkrecht is aangepast. Trouwe ambtsdragers worden door tucht uit het koninkrijk van God gestoten. Alle kerken hebben bovendien te maken met de strijd in Kampen. Want, schrijven de broeders: 'De kwestie in Kampen-Noord is inderdaad een duidelijke exponent van de principiële koersbotsing die ook op heel veel plaatsen in ons kerkverband gaande is'. Kampen-Ichthus zoekt met deze brief een 'nieuw' vrijgemaakt kerkverband dat ontstaan moet rond de afwijzing van Zwolle-Zuid en rond de trouwe kerk en herder van Kampen-Ichthus.

Herhaling

Het is alsof de geschiedenis van de Vrijmaking zich herhaalt. Een jarenlange strijd rond de koers van de kerk tus-

sen een echt gereformeerd deel en mensen van een andere geest. Trouwe voorgangers die worden geschorst en dus buiten het koninkrijk geplaatst. Struikelend kerkrecht. Brieven waarin alle kerken worden gemobiliseerd en de strijd landelijk verbreed wordt. Uiteindelijk een nieuw kerkverband via een vrijmaking van onterechte synodebesluiten. Daarbinnen sluiten zich de gelederen rond ten onrechte geschorste of afgezette ambtsdragers. Maar het is niet de geschiedenis zelf die zich hier herhaalt. Mensen construeren deze parallel. Zij roepen met deze vrijmakingsretoriek hun eigen vertekende werkelijkheid op. Zij spelen 'vrijmakingetje'.

het is alsof de geschiedenis van de Vrijmaking zich herhaalt

Als het niet zo ernstig was, zou het iets potsierlijks kunnen hebben. Zeker omdat het gewicht van de thema's die nu in geding zijn, helemaal niet zo groot is als de verontrusten voortdurend suggereren. Ik ga daar volgende week nog op in. Het is echter niet potsierlijk, maar diep triest. We komen hier in aanraking met een spirituele vergroeiing. In de GKv heeft een tijdlang de neiging bestaan om de bijbelse geloofsbeleving te sterk in te kleuren vanuit de ervaring van de Vrijmaking. Begrijpelijk, maar ook riskant. Het 'schema' van de vrijmaking kan daardoor gemakkelijk overheersend worden in de geloofsbeleving. Zoals enkele jaren geleden al zichtbaar was bij de 'nieuwe vrijgemaakten', zo zien we dat nu bij veel verontrusten en ook rond Kampen-Noord. Hier uit zich een spiritualiteit die gevangen zit in vrijmakingsretoriek. Zo'n spiritualiteit veroordeelt zichzelf tot periodieke herhalingen van 'vrijmakingen'.

Antithese

Bovendien denkt zo'n spiritualiteit in termen van antithese, niet alleen tussen kerk en wereld maar ook binnen de kerk. Dat geldt bijvoorbeeld voor ds. E. Hoogendoorn. Net als veel andere vrijgemaakten maakte hij *binnen* de gemeente onderscheid tussen wie aan de goede en wie aan de verkeerde kant van de lijn stonden, echte gereformeerden en anderen die een verkeerde koers nastreefden. Hij heeft mij dat zelf gezegd en wist deze lijn aan te wijzen in de vrijgemaakte kerken, de kerk van Kampen en zelfs aan de Theologische Universiteit. Hij gebruikte daarbij - misschien onbewust en voor sommigen ook onherkend - zijn *macht* als predikant, en ook allerlei *machtsmiddelen*, om wat zijns inziens de goede lijn was na te streven en de verkeerde lijn te weren. Daar ligt, anders dan de broeders zelf beweren, de diepste wortel van het conflict in Kampen. Wie binnen de gemeente zo de antithese opblaast, wordt vroeg of laat gemakkelijk en vaak zelfs te goeder trouw een kerkscheurder.

Diezelfde sfeer spreekt ook uit de folder die nu verspreid wordt. Daarin wordt namelijk op een aparte manier gebruik gemaakt van de term 'ware gelovigen'. Eerst lezen we een oproep aan alle 'ware gelovigen' in 'andere (ware) kerken'. Dat roept vragen op. Waarom staat 'ware' tussen haakjes? Richt men zich alleen tot ware gelovigen in ware kerken of zowel tot hen als tot ware gelovigen in andere kerken? En zoekt men dus niet allen in zulke ware kerken? Maakt men ook binnen ware kerken een selectie? Even later dringt dit model van een antithese binnen de ware kerk zich opnieuw op in de folder. We

lezen: 'Wij willen benadrukken dat we de kerk van Christus en de ware gelovigen van harte liefhebben'. Houden de broeders en zusters dus niet van de anderen in de kerk van Christus? Hebben zij een idee wie dat zouden kunnen zijn? Mag ik hiermee verbinden dat één van de betrokkenen bij de folder mij onlangs liet weten dat ik 'van een andere geest' dan hij zou zijn?

Mild

Met het voorgaande heb ik laten zien dat de folder de sfeer ademt van een 'nieuwe vrijmaking'. Wie serieus meent wat hier is neergeschreven, maakt zich daarmee feitelijk vrij van de besluiten van Zwolle-Zuid en roept anderen op dit ook te doen. Tegelijk breek je daarmee met alle kerkleden en kerken die zich in de genoemde synode wel vertegenwoordigd zien. Ik vind dat we dat scherp moeten aanwijzen, maar er vervolgens toch mild mee moeten omgaan.

Toch blijven

Waarom mild? In de eerste plaats omdat de schrijvers van de folder kennelijk zelf nog niet aan deze conclusie toe zijn. Terwijl men zich feitelijk vrijmaakt, zegt men dit niet openlijk. Men bedoelt de beslissing nog uit te stellen. Op zichzelf genomen vind ik dat kwalijk. Het heeft er veel van weg dat hier kansen worden ingeschat. Mochten veel kerkleden of zelfs kerken zich door de folder laten mobiliseren, dan komt er misschien een levensvatbare beweging. Zeker wanneer ook andere gereformeerde belijders in binnen- of buitenland steun zouden betuigen, zoals de folder van hen vraagt. Maar lukt dat niet, dan blijft de optie open om toch maar gewoon vrijgemaakt te blijven, al is het zonder veel enthousiasme. Verschillende recente uitlatingen van mensen rond de website eeninwaarheid.nl vertonen deze dubbelheid, waarmee twee ijzers in het vuur gehouden worden. Enerzijds overweegt men hardop: 'misschien moeten wij breken'. Anderzijds laat men weten dat ook bij het blijven in de kerk de vreugde weg zal zijn.

Deze strategie is kwalijk. Dan heb ik meer waardering voor de 'nieuwe vrijgemaakten' van enkele jaren geleden. Zij maakten hun grote woorden waar, ook als dat de prijs zou vergen van een zeer klein en haast niet levensvatbaar kerkelijk leven. Toch vind ik dat wij niemand de kerk uit mogen 'jagen' of de kerk uit mogen 'concluderen'. Laten wij deze dubbelzinnige houding verdragen en erop hopen en erom bidden dat men blijft. Want zoals ik al eerder heb geschreven: in de kerk horen alle gelovigen van alle liggingen samen te leven. Ook de verontrusten hebben we nodig. Ook voor hen behoren we royaal plaats te maken, zelfs als ons dat niet meer zo uitkomt en als het misschien wel iets moois waarmee we bezig waren, doorkruist of vertraagt.

Zelfcorrectie

Mild zijn past ook omdat de opstellers van de folder de mogelijkheid open lijken te houden dat zij zich vergissen. Andere gereformeerden in binnen- en buitenland worden aangesproken met de vraag: 'Vertel ons of we ons druk maken om niet-ter-zake-doende punten of dat ze er wel degelijk toe doen'. Kennelijk is er nog ruimte voor zelfcorrectie. Dan zou vrijmaking op dit moment inderdaad te voorbarig zijn.

Helemaal plezierig klinkt dit zinnetje overigens niet. Lees niet heen over die veelzeggende toevoeging: 'of dat ze er wel degelijk toe doen'. *Wel degelijk*: zouden de schrijvers het antwoord toch al lang weten en is deze openheid alleen maar retorische schijn? Toch wil ik ook deze strohalm vastgrijpen en het voordeel van de twijfel - nee beter: het oordeel van de liefde - laten regeren. Wie weet, is er nog beweging mogelijk.

Vrijgemaakte spiegel

Maar mijn belangrijkste reden om bij al mijn scherpe inhoudelijke kritiek toch te pleiten voor een milde houding, ligt juist in die parallel met de Vrijmaking die ik aanwees. Wat ik al dacht toen enkele jaren geleden de 'nieuwe vrijgemaakten' hun strijd voerden, wil ook nu niet uit mijn hoofd. Krijgen wij als GKv hier geen 'koekje van eigen deeg'? Of geestelijker gezegd: kijken we hier niet ook in een spiegel die tot zelfbeproeving noopt? Hoe kan het dat de bijbelse spiritualiteit van sommige mensen onder ons zo gedomineerd wordt door de 'vrijmakingsretoriek' die ik aanwees? Hoe kan het dat mensen in de kerk zo scherp antithetisch optreden dat ze scheuringen veroorzaken? Gedeeltelijk zie ik persoonlijke en ook karakterologische achtergronden. Maar gedeeltelijk ook gaat het om een uitvergroting van eenzijdigheden en absolutismen waarbij veel vrijgemaakten in het verleden hebben geleefd. Zonder al te veel verantwoording zijn veel van die 'oude' vrijgemaakten daar inmiddels van afgestapt. Daarbij zien we soms zelfs een ongezonde reactiehouding waarin heel het verleden wordt weggegooid en allerlei kwalijke invloeden ongehinderd welkom zijn. Verontrusten erfden - in uitvergroete vorm - dus iets wat

***als we niet oppassen, sluipt in
boosheid en hardheid jegens
verontrusten zomaar verdrongen
boosheid op onszelf...***

van ons allemaal was. En juist de vernieuwingsbewegingen van vandaag kunnen bij hen zorgen voor een extra fixatie daarop. Met ons gezamenlijke verleden én door de genoemde reactiehouding zijn we dus zelf mee verantwoordelijk voor deze antithetische stijl. Als we niet oppassen, sluipt in boosheid en hardheid jegens verontrusten zomaar verdrongen boosheid op onszelf ... Wie hier eerlijk in de spiegel kijkt, kan niet anders dan inhoudelijk scherpe kritiek paren aan een milde houding.

Volgende week hoop ik enkele van de 12 concrete punten uit de folder te bespreken.

Prof. dr. Ad de Bruijne is hoogleraar Ethiek en Spiritualiteit aan de TU van Kampen en hoofdredacteur van dit blad.

Noot:

1. Zolang de zaak Kampen-Noord op kerkelijke vergaderingen aan de orde was, heb ik mij in het publiek onthouden van commentaar. Ik ben daar immers gemeentelid. Nu de zaak is afgerond, acht ik mijzelf vrij om zonodig publiek gebruik te maken van de achtergrondkennis die ik heb. Ik heb namelijk als gemeentelid ook geprobeerd om te bemiddelen.

Pinkster-genezing

Ik genees hen van hun ontrouw. Hosea 14:5

R.J. Vreugdenhil ■

'Ik, de HEER, ... (vul in) ... hun ontrouw.
Welk werkwoord past hier tussen?'
Ik zou dat wel eens als enquêtevraag aan mensen willen voorleggen.
Wat is je eerste gedachte?
Welk woord vul je hier in?

*Er zijn er vast wel die invullen: 'Ik zal hen straffen om hun ontrouw'.
En ze hebben gelijk.*
Je hoeft niet eens ver terug te bladeren om zoiets tegen te komen. Eerder in Hosea lees je de diepe verontwaardiging van de HEER.
Jullie zijn mij ontrouw geweest. Maar Ik zal jullie leren, allemaal! (5:2)
Ze zijn de HEER ontrouw geweest; maar ze worden met hun akkers verslonden (5:7).
Zo is de HEER inderdaad.
Die toon klinkt de hele Bijbel door. Ook in het Nieuwe Testament. Scherpe woorden.
Als wij Hem verloochenen, zal Hij ons ook verloochenen. Als wij ontrouw zijn, blijft Hij trouw, want zichzelf verloochenen kan Hij niet (2 Tim. 2:12v).
Hij blijft trouw aan zichzelf. Daarom straft Hij de ontrouw van mensen.
Zo is de HEER. Hij is de rechtvaardige God die straft.
Er zullen heel wat mensen zijn die dat als eerste invullen.

Maar moet dat echt voorop?
Het mag in ieder geval niet het enige zijn.
Jezus Christus stierf voor ons om de straf op zich te nemen.
Voor ons mag het zijn: Ik, de HEER, vergeef hun hun ontrouw.
Ook dat heeft Hosea mogen preken.
Ik zal mijn toorn laten varen en Efraïm niet opnieuw te gronde richten (11:9).
Kom met woorden van berouw, zeg tegen de HEER: vergeef ons al onze misdaden (14:3).
Zo is de HEER inderdaad.
In Oude en Nieuwe Testament klinkt die belofte.
De HEER vergeeft. Hij rekent zijn volk de zonde niet aan.

We mogen met een beroep op Jezus Christus alle schuld belijden en vergeving verwachten.
Zo is de HEER. Hij is de genadige God die vergeeft.
Wat is het bevrijdend om dat als eerste in te vullen.

Maar de HEER zelf vult nog iets anders in.
Want met vergeving alleen komt zijn volk er nog niet.
Als alleen het verleden wordt opgeruimd, is dat nog geen garantie voor de toekomst.
Met vergeving alleen zal de ontrouw zich herhalen.
Er is meer nodig.
Genezing.
Verandering van binnen.
Het ontrouwe hart eruit en een nieuw hart vol trouw er voor in de plaats.
Een genezende transplantatie.
Genezing van de hardnekkige kwaal van de ontrouw en het gericht zijn op zichzelf.

Die genezing vraagt de HEER niet.
Het is niet de stap die zijn volk nu zelf moet zetten, als vervolg op de vergeving.
De HEER geeft de genezing.
Hijzelf geneest zijn volk van hun ontrouw.
Het is de enige manier voor God om toekomst te geven aan mensen.
Anders kan Hij wel bezig blijven met vergeven.

Ik genees hun van hun ontrouw.
Dat is het werk van God de Heilige Geest.
Pinksteren is het feest van grondige genezing.
De Heer doorbreekt de cyclus van ontrouw en vergeving.
Hij geeft zijn Geest die geneest.
Mijn hart wordt vervangen.
De ontrouw wordt er uit weggesneden.
De trouw van Christus wordt in mij getransplanteerd.

We vieren Pinksteren - het feest van de genezing.
Geest van Christus, genees mij van mijn ontrouw!

Ds. Rob Vreugdenhil is predikant van de Gereformeerde Kerk te Lelystad.

Nieuw verbond!

wandelen met God

Als God spreekt van een nieuw verbond, heeft Hij het eerste als verouderd bestempeld. Wat verouderd is en versleten, is bijna verdwenen.

Prachtige woorden!

Maar wat betekenen ze?

Wat is oud? Wat verdwijnt?

Wat is nieuw?

B. Luiten ■

Abraham

Laatst kreeg ik een brochure in handen van de Vrije Baptistengemeente Groningen met als titel *Doopgewoon*, over de betekenis van de doop. Daarin staan mooie passage's, die herkenning oproepen. Deze mensen willen dicht bij de Heer leven. Maar ook wordt het verbond met Abraham mijlen ver weggezet. Een hoofdstuk lang wordt verteld, dat het verbond in Jezus toch héél iets anders is.

Dit wordt niet alleen in Groningen verteld, dit komen we overal tegen. Als bron van discussie, die vaak als lastig wordt ervaren. Want wat moet je daar nou op zeggen? Je kunt wel lijnen laten zien, die doorlopen. Maar daar staat dan toch maar, dat het eerste verbond verouderd en versleten is (Hebr. 8:13). Wat doe je daar dan mee? Dan verdwijnt dat eerste toch?

Ja, dat is zo. En toch is dit een eindeloos misverstand. Want de vraag is: wélk verbond wordt hier aangeduid als verouderd en versleten? Het is op de klank af dat hierbij het verbond met Abraham wordt ingevuld. Als je dat niet door hebt, sta je met je mond vol tanden. Lees dan eens de hele passage vanaf Hebr. 8:1. Dan wordt duidelijk dat met het oude verbond de bepalingen van de Sinaï worden bedoeld, waar God zijn wet gaf en instructies voor de tabernakel en voor de priesterdienst. De brief aan de Hebreeën (Joden) vertelt, hoe de dienst van Levi is overgegaan op Jezus Christus, priester volgens een hogere orde, door God zelf aangesteld. Met het 'oude verbond' wordt niet Gods verbond met Abraham bedoeld, maar heel die OT-ische ceremonie die in Christus haar vervulling vindt! Het staat er letterlijk: 'De dag zal komen - spreekt de Heer - dat ik een nieuw verbond zal sluiten met het volk van Israël en met het volk van Juda. Niet een verbond zoals ik dat sloot met hun voorouders toen ik hen bij de hand nam om hen weg te leiden uit Egypte, want aan dat verbond zijn ze niet trouw gebleven' (Hebr. 8:8,9, citaat uit Jer. 31).

Wat is dan het nieuwe van het nieuwe verbond? Dit: 'In hun verstand zal ik mijn wetten leggen en in hun hart zal ik ze neerschrijven. Dan zal ik hun God zijn en zij zullen mijn volk zijn' (Hebr. 8:10). Dat ziet op het werk van de heilige Geest, het woord van God brengt Hij in ons tot leven.

Jezus wordt in Hebr. 12:24 'de bemiddelaar van een nieuw verbond' genoemd. Ook daar dezelfde beweging van oud naar nieuw, van de Sinaï naar het hemels Jeruzalem. Jezus' bloed is de vervulling van alle bloedstorting, die bij de Sinaï werd ingesteld.

Voor alle volken

Geen moment is bedoeld dat het verbond met Abraham verdwenen zou zijn!

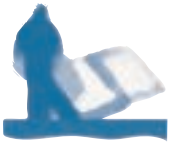
Dat zou ook niet kunnen, want het is opgericht óók voor de Pinksterbedeling, om daarin tot alle volken te gaan! Daarom kreeg Abram toen al zijn nieuwe naam: Abraham, *vader van vele volken*. De Joden hebben gezongen dat andere volken bij dit verbond zouden worden ingelijfd (bijv. Psalm 87).

In het NT wordt gesteld dat de gelovigen kinderen van Abraham zijn (Gal. 3:6-9). *Niet de bloedband is beslissend, maar de geloofsband.*

Jezus zei tegen ongelovige Joden dat zij geen kinderen van Abraham waren (Joh. 8:37-47). Daar tegenover: 'wie Christus toebehoort, is nakomeling van Abraham' (Gal. 3:29). Dat geldt nu, in déze bedeling, wereldwijd.

Daarom is het niet te bevatten dat dit verbond dat God heeft opgericht, door christenen over heel de wereld terzijde wordt geschoven. Ze laten het aan de Joden, terwijl ze hun eigen begin zien in het NT.

Daarbij sneuvelt dan ook dat God zijn verbond heeft opgericht met Abraham én zijn nageslacht. Waar het verbond vervalt, blijft voor het nageslacht geen belofte over. En waar geen belofte voor kinderen is, is geen kinderdoop. Dan vervalt er dus nogal wat! Discussies over

de kinderdoop zijn vandaag de dag talrijk en oeverloos. Maar dat komt doordat de eigenlijke vraag dieper ligt, namelijk: waar is vandaag Gods verbond met Abraham? Delen wij daarin, of is dat alleen voor de Joden?

De *Vrije Evangelisatie Zwolle* (VEZ) belijdt dat alleen de gelovigen de gemeente vormen. Kinderen horen 'erbij' omdat ze een geschenk aan de ouders zijn, niet omdat ze een belofte van God zouden hebben. Kinderen worden daar 'opgedragen', waarvan nogal eens gezegd wordt dat het net zoiets is als de doop. Maar dat is helemaal niet waar, opdragen is een vorm van gebed zoals mensen voor iedereen kunnen bidden. Terwijl in de doop God de handelende persoon is. Wat ik bij 'opdragen' heb meegeemaakt is, dat de naam van Jezus niet eens werd genoemd. Dat Hij ook voor onze kinderen is gestorven, werd niet beleden. Er was echt geen enkele belofte van God voor de kleintjes, al was het gebed wel heel menselijk en warm. Daar kreeg ik het koud van.

Eénzijdig en tweezijdig

Het is een trend vandaag dat kinderen bij de doopvont ter discussie worden gesteld. Tegelijk vragen mensen zich af, waarom kinderen niet aan het avondmaal zouden mogen deelnemen. Ouders willen graag hun kinderen meenemen en laten delen in wat God geeft. Dat is op zich een goede gedachte, want zeker, God geeft aan volwassenen én aan kinderen! En in doop en avondmaal gaat het om hetzelfde heil in Jezus Christus. Toch is er ook een wezenlijk verschil dat we niet uit het oog mogen verliezen. Gods verbond is namelijk in zijn ontstaan *eenzijdig*. Het is geheel uit God, Hij riep Abraham (Gen. 12). Hij ging de bloedweg terwijl Abraham sliep (Gen. 15). Hij nam ook de kinderen erin op, nog voordat ze geboren waren. Daarom was de besnijdenis voor vader én zoon. Het is naar Gods uitdrukkelijk bevel dat de kleine kinderen het teken en zegel van zijn verbond dragen (Gen. 17). Besnijdenis en doop betekenen hetzelfde: het oude leven wordt symbolisch weggesneden of begraven. God doet ons sterven met Jezus om ons ook met Hem te doen opstaan (Rom. 6). Dat alles is geheel uit God, Hij geeft het ouders én kinderen. Verbazingwekkend, en dat is het altijd al geweest! Kinderbesnijdenis kwam nergens ter wereld voor, dat was opzienbarend! Zo vroeg God geloof in zijn genade, die geen mens heeft verdiend en die daarom ook aan een kind bediend kan worden.

Gods verbond is vervolgens *tweezijdig* in zijn voortbestaan. Onze Heer Jezus gaat met ons aan tafel en wij met Hem (Opb. 3:20). Wanneer wij avondmaal gaan vieren, wordt ons op het hart gebonden daarin een bewuste keus te maken. Je kunt niet eten van de tafel van de Heer én van de tafel van de afgoden (1Kor. 10:21). We moeten het lichaam van de Heer onderscheiden, anders roepen we over onszelf een oordeel af (1Kor. 11:27-29). Het nieuwe van

het nieuwe verbond is, dat de woorden van God niet op steen blijven, maar onze harten vervullen. Zodat we als een bruid ons wijden aan de bruidegom. Heel het nieuw Jeruzalem dat vandaag in aanbouw is, wordt *bruid* genoemd (Opb. 21:2,9). De bruid die trouw *ontvangt* en trouw *is*.

Nu merk ik geregeld dat dit wederzijdse aspect van het avondmaal niet bij ieder leeft. Dat is opvallend. Menigeen gaat aan tafel om te gedenken en te ontvangen, meer niet. Dat is véél, maar eenzijdig. Zo gaat verloren dat het de voorsmaak van de bruiloft is. Eenzijdige bruiloften bestaan niet.

Deze eenzijdigheid zal worden versterkt, wanneer we kleine kinderen aan tafel meenemen. Zij zijn niet toe aan een keus in volwassenheid. Hun aanwezigheid maakt de tafel anders voor iedereen.

Mogen we onze kinderen dan niet meenemen naar Jezus toe? Zeker wel! Voor hen is het sacrament van de doop, waarin God eenzijdig handelt. Daarin ontvangen zij precies hetzelfde, in Jezus Christus, als de volwassenen. Als teken en zegel dat zij kinderen van de Vader zijn. Dit sacrament is *eenzijdig* en *eenmalig*. Omdat het geheel uit God is hoeft (en mag) het nooit over worden gedaan.

Volwassenen willen soms toch nog een keer gedoopt worden, om hun leven bewust aan God te geven. Die gedachte is mooi, maar daarvoor heeft de Heer het avondmaal ingesteld. Dat is het sacrament van de *wederzijdse* toewijding: 'Ik in u, u in Mij' (Joh. 6:56), dat steeds herhaald wordt om ons aan te sporen tot vurige liefde (NGB art. 35). De wijding aan de Heer kan voluit tot uitdrukking komen door als bruid met hem aan tafel te gaan.

Perspectief

Het nieuwe van het nieuwe verbond is ook dat het doel gehaald zal worden. In Jezus Christus is alles volbracht. Velen uit oost en west zullen aanliggen met Abraham, Izaäk en Jakob (Mat. 8:11). Dat maakt het avondmaal tot een maaltijd in perspectief. Om verder alles voor te laten staan...

Door het zo te benoemen laat de Heer ons zien, hoe Hij zal voltooien wat Hij ooit met Abraham begon. Hij heeft die structuur gekozen, verbond van liefde en trouw, voor groten en kleinen. Door alle eeuwen heen is hiertegen storm gelopen, tegen genade voor ouders én kinderen, tegen verbond, tegen Gods initiatief. En toch zullen velen aanliggen met Abraham, Izaäk en Jakob.

Wij vieren het Pinksterfeest, als nieuwe beslissende start van wat God aan Abraham beloofde: volken die toetreden en nageslacht, zo talrijk als het zand aan de oevers van de zee.

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

Kanttekeningen

bij een voorstel van professor Van Houwelingen

Onlangs schreef professor P. H. R. van Houwelingen een interessant artikel over de voorlopers van onze dienaren des Woords.¹ Ik heb veel waardering voor de manier waarop hij in commentaren en artikelen ons het Nieuwe Testament leert lezen. Toch wil ik bij het genoemde artikel enkele kanttekeningen plaatsen.

A.N. Hendriks ■

De aandrang daartoe is vooral ingegeven door zijn pleidooi om bij een herziene versie van het huidige bevestigingsformulier voor predikanten Timoteus en Titus weer op te voeren als voorlopers en voorbeelden van onze dienaren des Woords.

Het oude bevestigingsformulier

Van Houwelingen meent dat het oude, klassieke bevestigingsformulier terecht Timoteus en Titus aan de te bevestigen predikanten en tegelijkertijd aan hun gemeente ten voorbeeld stelt en hij betreurt het dat dit persoonlijke voorbeeld in ons huidige formulier vervangen is door een simpele tekstverwijzing naar wat Paulus aan Timoteus schrijft (citaat van 2 Tim.2:2), terwijl Titus helemaal verdwenen is.

Van Houwelingen vindt het 'merkwaardig' dat we in het bevestigingsformulier voor ouderlingen en diakenen 'nog een ander model' vinden, 'naast het model van de apostolische medewerker uit het formulier voor de predikanten, namelijk als vrijgestelde oudste'. Dit wordt daar afgeleid uit 1 Timoteus 5:17: er zouden twee soorten oudsten in de apostolische kerk zijn geweest.

Ik heb de indruk dat Van Houwelingen het klassieke bevestigingsformulier voor predikanten geen recht doet wanneer hij spreekt over het 'model' van Timoteus en Titus als voorbeeld voor onze dienaren des Woords. Het formulier neemt namelijk anders dan het formulier voor ouderlingen en diakenen zijn uitgangspunt in Efeziërs 4:11 waar Paulus de *herders en leraars* noemt, en het zegt: 'Daar zien wij dat de heilige apostel onder anderen zegt, dat het herdersambt een instelling van Jezus Christus is'. In aansluiting daarmee noemt het formulier de predikanten meer dan eens 'de herders'.

In deze schriftuurlijke fundering van het ambt van de dienaar des Woords volgt het klassieke bevestigingsformulier voor predikanten sterk *Calvijn* voor wie met name Efeziërs 4:12, meer dan 1 Timoteus 5:17 in zijn *Institutie* de tekst is om het ambt van de 'pasteurs' of dienaren des Woords in de Schrift terug te vinden.²

Mijn stelling is dat het oude formulier niet komt met 'het model van de apostolische medewerker', zoals Van Houwelingen meent, maar met (als men wil) het 'model' van de *herder*, afgeleid uit Efeziërs 4:11. Het spreekt namelijk

concluderend over 'het ambt der herders of der dienaren des Woords'.

Timoteus en Titus worden inderdaad genoemd. En ook ten voorbeeld gesteld. Maar niet als 'voorlopers' van onze predikanten. Het formulier noemt ze in een bepaald kader. Het gaat er om aan te tonen dat de Here wil 'dat zulk een ambt (namelijk het herdersambt) zal *blijven*'. In dat kader verwijst het formulier naar wat Timoteus en Titus moesten *doen*. De eerste moest wat hij gehoord had aan getrouwe mensen toevertrouwen, die bekwaam zijn anderen te leren.

De tweede wordt bevolen van stad tot stad ouderlingen en opzieners aan te stellen.

Het is de wil van Christus 'dat deze heilige dienst ten allen tijde op aarde onderhouden worde'. Ten bewijze daarvan wijst het formulier op de opdrachten die Timoteus en Titus van de apostel Paulus kregen.

Het herderswerk moet *doorgaan*. Daarom onderhouden de kerken een opleiding tot de dienst des Woords in Kampen en daarom worden er predikanten in een gemeente bevestigd. Wat Timoteus en Titus moesten doen, herinnert ons daar blijvend aan!

Een tweede 'model'?

Professor van Houwelingen schrijft: 'Merkwaardig genoeg geeft het oude bevestigingsformulier voor ouderlingen en diakenen nog een ander model voor de predikant. Dus naast het model van de apostolische werker uit het formulier voor predikanten, namelijk als een vrijgestelde oudste'.

Al neem ik zijn observatie van het eerste model niet over, terecht signaleert Van Houwelingen een andere rede-nertrant in het (klassieke) formulier voor ouderlingen en diakenen als het gaat om de huidige dienaren des Woords. Het formulier neemt namelijk zijn uitgangspunt in 1 Timoteus 5:17 waar de apostel zegt: 'De ouderlingen die wel regeren, zullen dubbele eer waardig geacht worden, voornamelijk die arbeiden in het Woord en de leer'. Daaruit concludeert het formulier: 'dat in de apostolische kerk twee soorten van ouderlingen zijn geweest, waarvan de eersten hebben gearbeid in het Woord en de leer, en de anderen niet. De eersten waren de dienaars des Woords en herders..., de anderen, die niet in het Woord

arbeidden... droegen een bijzonder ambt, dat zij namelijk over de kerk het opzicht hadden en die regeerden...'

We ontdekken hier inderdaad een andere schriftuurlijke fundering van de dienaar des Woords dan in het oude bevestigingsformulier voor predikanten. Reeds eerder probeerde ik te laten zien dat hier invloed moet zijn geweest, niet zozeer van Calvijn, als wel van de praktijk van de *Nederduitse vluchtelingenkerk* te Londen in de zestiende eeuw, zoals wij die vinden in 'De christelicke Ordinanciën' van Maren Micron.³ Deze praktijk oriënteerde zich sterk op Johannes à Lasco, die haar voorganger was en die op zijn beurt weer ging in de lijn van Martin Bucer, de reformator van Straatsburg.

In de genoemde 'Ordinanciën' wordt het ambt van de dienaar des Woords voluit als een verbijzondering gezien van het ouderlingenambt onder verwijzing naar 1 Timoteus 5:17 en de eenheid van het leerambt en het regeerambt: 'Het officie deser Ouderlinghen ende der dienaren des worts is ganschelick één'.

De conclusie mag zijn dat er een opmerkelijk *verschil* te constateren is in de oude, klassieke bevestigingsformulieren, wanneer het gaat om het terugvinden van de dienaar des Woords in het Nieuwe Testament. Het formulier voor de predikanten verwijst in aansluiting bij Calvijns *Institutie* naar 'de herders en leraars' uit Efeziërs 4:11, terwijl het formulier voor de ouderlingen en diakenen in aansluiting bij de Ordinanciën van Micron tweeërlei ouderlingen in de apostolische kerk ziet functioneren op grond van 1 Timoteus 5:17 en de predikant terugvoert op die oudsten, die arbeidden in het Woord en de leer.

Dit verschil toont ons dat onze vaders al enige moeite hadden rond de schriftuurlijke fundering van het ambt van de dienaar des Woords. Is de predikant een bijzondere ouderling of heeft hij een geheel eigen positie die terug te vinden is in 'de herders en leraars' die Paulus noemt?

1 Timoteus 5:17

We moeten toegeven dat wij onze dominee niet zonder meer vinden in het Nieuwe Testament. Onze predikanten zijn wetenschappelijk gevormde dienaren des Woords. Het huidige formulier voor predikanten verwijst naar wat Paulus zegt over oudsten die zich belasten met prediking en onderricht, maar hoedt er zich voor dezen simpel gelijk te stellen met onze dominees. Het zegt: 'De laatsten noemen wij thans dienaren des Woords'. En dat is veelzeggend.

Maar als we het *mutatis mutandis* in acht nemen, kan 1 Timoteus 5:17 dan toch nog in een bevestigingsformulier voor predikanten functioneren?

J. P. Versteeg en J. van Bruggen hebben een andere uitleg voorgedragen dan eeuwenlang het geval is geweest.⁴ Zij menen dat Paulus het helemaal niet heeft over twee *soorten* oudsten, maar over het verschil in *intensiteit* waarmee men zich aan het werk van oudste kan geven.

Er zijn er die zwoegen, die heel veel tijd geven aan prediking en onderricht. Er zijn onder de oudsten - om het modern te zeggen - 'fulltimers' en 'parttimers'. Het accent ligt op het 'zich belasten met'. Van Houwelingen sluit zich bij hen aan en concludeert: 'De huidige predikant is dus geen vrijgestelde oudste'.

Ik vind het jammer dat Van Houwelingen hier wel erg kort is, want een gerenommeerde exegeet als bijvoorbeeld Herman Ridderbos stelt dat het in de bewuste tekst wel

degelijk gaat 'om sommigen van hen (= de oudsten) die ook speciaal in prediking en leer bezig waren'.⁵

Meer recent heeft H. J.C.C. J. Wilschut nog kritische vraagtekens geplaatst bij de nieuwere uitleg.⁶ Van Houwelingen gaat daar helaas aan voorbij.

Wilschut wijst erop dat het opvallend blijft dat de apostel het *werkkerrein* ('prediking en onderricht') van de zwoegers erbij noemt. Dat kan toch niet een zinloze herhaling zijn. Wanneer het alleen zou gaan om intensiteit, dan is de zin van het speciaal noemen van dit werkkerrein onduidelijk. Hij schrijft: 'De aanduiding van het arbeidsveld krijgt pas werkelijk zin, wanneer er een specifiek werkkerrein mee wordt aangegeven... Is mijn vermoeden juist, dan gaat het om een werkverdeling. Zo blijft de oudste van 1 Timoteus 5:17b verbonden met die van vs. 17a. Tegelijk heeft hij een eigen positie - van predikant en catecheet - die hem van zijn medebroeders onderscheidt. Niet principieel, maar functioneel. Prediking en catechese hebben een eigen functionaris'.

Ik vind wat Wilschut aandraagt, het overwegen waard.

Het ligt - even afgedacht hoe je 1 Timoteus 5:17 moet lezen - voor de hand dat al moesten alle oudsten bekwaam zijn om te onderwijzen (1 Tim. 3:2), er zich in de apostolische kerk een onderscheid onder de oudsten is gaan aftekenen. De samenkomsten van de gemeente moesten worden geleid. Er vond prediking plaats. Begrijpelijk is dat men die uit de kring van oudsten (vgl. 1 Tim. 4:14) daarvoor riep, bij wie zich voor deze taak een bijzondere geschiktheid openbaarde.

Dat er reeds in de apostolische kerk tweeërlei oudsten zijn geweest, beluister ik ook wanneer Paulus in Efeziërs 4:11 de *herders en leraars* noemt. Opmerkelijk is namelijk dat er in het Grieks één lidwoord voor de beide termen staat.

Het gaat om broeders die zowel herder als leraar zijn en niet om twee soorten dienaren. L. Floor zegt: 'De herders en leraars zijn de oudsten van de gemeente. Als herders hoeden ze de kudde en als leraars geven ze onderricht in de apostolische leer'.⁷ De mening van Floor is aannemelijk omdat in het Nieuwe Testament juist het herderschap over de gemeente als taak van de oudsten naar voren komt (vgl. Hand. 20:28; 1 Petr. 5:3).

Het is dan ook niet zo gelukkig dat in het klassieke formulier voor predikanten de dienaren des Woords zo sterk als *de* herders voor het voetlicht worden gebracht. De ouderlingen zijn *allen* herders zoals het Nieuwe Testament ons onmiskenbaar leert.

'Voorlopers'

Ook al is het te verdedigen dat er in de apostolische kerk twee soorten van oudsten zijn geweest, we kunnen niet simpel de lijn doortrekken naar onze dominees. Van Houwelingen wijst er terecht op dat onze dominee niet zoals onze ouderlingen en diakenen 'uit de gemeente zelf voortkomt'. Hij komt 'van buiten af'. En dat is niet aan te nemen van de (mogelijke) 'leeroudsten' in de apostolische kerk.

Vandaar dat Van Houwelingen ervoor pleit *apostolische* medewerkers als Timoteus en Titus te beschouwen als 'vroege voorlopers' van onze predikanten en dat te verwerken bij de herziening van het betreffende bevestigingsformulier. Zij kwamen ook 'van buiten af', waren zelfstandig, hadden een tijdelijke opdracht en waren financieel vrijgesteld. Hij verwijst ook naar 'de dienaren van het Woord' die Lukas 1:2 noemt, en die in een later stadium

dienstbaar waren aan de verkondiging binnen de vroegchristelijke kerk.

Maar op deze suggestie is ook wel wat af te dingen. Want deze apostolische medewerkers waren slechts *tijdelijk* ergens werkzaam (vgl. 1 Tim. 1:3; Tit. 1:5). Zij trokken soms met Paulus mee (vgl. 2 Kor. 7:6; Gal. 2:1) of werden door hem met een speciale opdracht ergens naar toe gezonden (vgl. 1 Kor. 4:17; Filip. 2:19). Zij waren niet - zoals onze dominees - aan één gemeente verbonden en *door die gemeente* tot de dienst onder haar geroepen. Van oudsher heeft men dan ook deze evangelisten/predikers meer gezien als voorlopers van onze missionaire predikanten dan als voorlopers van onze gemeentepredikanten.

Ik kan het pleidooi van Van Houwelingen dan ook nog niet bijvallen. Er blijft toch te veel verschil.

Wanneer het gaat om 'voorlopers' van onze predikanten zou ik liever 'de herders en leraars' nemen die in Efeziërs 4:11 worden genoemd. De tekst wordt in ons huidige formulier voor predikanten aan het begin geciteerd, maar dat citaat wil alleen bewijzen dat het *Christus* is die ambtsdragers aan zijn gemeente schenkt. Om de predikant nader te situeren, verwijst het formulier naar de tweeërlei oudsten in 1 Timoteus 5:17. Ik was zelf als deputaat indertijd bij de herziening van de formulieren betrokken, maar ik kan mij niet meer herinneren, waarom wij de redenering van het klassieke formulier voor predikanten hebben laten uitvallen. Mogelijk speelde een rol dat in dat formulier de predikanten te veel als dé herders werden gezien. In de apostolische kerk traden ook *leraars* op (Hand. 13:1; 1 Kor. 12:28). Gelet op de betekenis van het werkwoord 'leren' (*didaskhein*⁸), is hun werk geweest de gemeenten nader te onderwijzen in de apostolische leer met haar betekenis voor het leven als christen.

Misschien zouden ook zij als 'voorlopers' van onze predikanten kunnen worden beschouwd, al weten wij niet of zij echt aan een gemeente verbonden waren of tijdelijk her en der hun werk deden.

In 'De leer der twaalf apostelen' (een geschrift uit eind eerste eeuw) worden de leraars *apart* genoemd, naast de ouderlingen en diakenen.⁹ Dat wijst erop dat zij in elk geval geen 'leer-oudsten' zijn geweest. En dat lijkt me wel waarschijnlijk ten aanzien van 'de herders (*poimenas*) en leraars' uit Efeziërs 4:11, gezien het feit dat het 'weiden' (*poimainein*) typisch de taak van de oudsten in de apostolische kerk was (vgl. Hand. 2:28; 1 Petr. 5:2).

Tenslotte

Omdat onze predikant niet simpel is terug te vinden in het Nieuwe Testament, blijft het lastig 'voorlopers' van hem aan te wijzen. Als men dat toch - *mutatis mutandis* - wil doen, dan ben ik er nog niet van overtuigd dat we dan niet op de tweeërlei oudsten uit 1 Timoteus 5:17 kunnen wijzen. Maar vooral komen dan mijns inziens 'de herders en leraars' uit Efeziërs 4:11 in zicht. Evangelisten als Timoteus en Titus en 'de dienaren van het Woord' uit Lukas 1:2 staan mijns inziens toch veel verder weg van onze gemeentepredikant.

Hoe het ook zij, het Nieuwe Testament laat er geen onzekerheid over bestaan dat er in de gemeente *gepredikt* (vgl. Hand. 6:4; Heb. 13:7), *verkondigd* (2 Tim. 4:2), *geleerd* (1 Tim. 4:11) en *onderwezen* (1 Tim. 5:17) moet worden. En dat door Christus begaafde broeders gegeven werden die dit als hun bijzondere taak waarnamen.

Dat is in elk geval een sterk argument om het ambt van onze dienaren des Woords blijvend in ere te houden!

Dr. A.N. Hendriks is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum.

Noten:

1. P.H.R. van Houwelingen, 'Voorlopers van voorgangers', *De Reformatie*, jrg. 84, nr. 28, p. 478v.
2. Vgl. J. Calvijn, *Institutie* IV, 3, 4. A. J. Bronkhorst, Schrift en Kerkorde, Den Haag 1947, p. 181 stelt dat Efeziërs 4:11 centraal staat in Calvijns leer over het ambt.
3. Vgl. A. N. Hendriks, *Om de bediening van de Geest*, Kampen 1983, p. 31v.
4. Vgl. J. P. Versteeg, 'Nieuwtestamenteisch profiel van de ouderling' in: D. Koole en W. H. Velema, *Uit liefde tot Christus en zijn gemeente*, Kampen 1982, p. 51; J. van Bruggen, *Ambten in de apostolische kerk*, Kampen 1984, p. 102.
5. Herman Ridderbos, *De Pastorale Brieven*, Kampen 1967, p. 139.
6. H. J.C.C.J. Wilschut, 'Alleen fulltimer of ook specialist?', *De Reformatie*, jrg. 70, p. 903v.
7. L. Floor, *Efeziërs. Eén in Christus*, Kampen 1995, p. 153.
8. Herman Ridderbos, *Heilsgeschiedenis en Heilige Schrift*, Kampen 1955, zegt over het 'leren' (*disdaskein*): 'Hoofdzak is echter, dat de heilsmededeling zich op deze wijze mede voltrekt in de vorm van onderwijzing, van zakelijke uiteenzetting, van nader bescheid' (p. 137).
9. Vgl. A. F. J. Klijn, *Apostolische Vaders I*, Kampen 1981, p. 255.

Dienaren van het Woord gezocht

Dr. Hendriks gaf een sympathieke reactie in de vorm van kritische kanttekeningen bij mijn artikel 'Voorlopers van voorgangers'. Uit zijn kanttekeningen blijkt nog eens hoe lastig deze materie is.

P.H.R. van Houwelingen ■

Er lopen namelijk steeds drie lijnen door elkaar. Ten eerste de nieuwtestamentische gegevens, ten tweede de klassieke bevestigingsformulieren die ook nog eens onderling verschillen, ten derde de positie van de huidige predikant of voorganger. Dat levert een ingewikkelde zoektocht op. Over de hoofdlijn zijn we het in ieder geval eens: predikanten moeten beschouwd worden als dienaren van het Woord.

In mijn artikel trok ik, uitgaande van de Pastorale Brieven, een parallel met apostolische medewerkers zoals Timoteüs en Titus. Hendriks wijst dan op het kader waarin hun namen vermeld staan in het klassieke bevestigingsformulier: het herderswerk moet doorgaan. Dat is op zichzelf juist, maar neemt toch niet weg dat Timoteüs en Titus wel degelijk ook zelf als dienaren van het Woord worden beschouwd in het formulier. Zij deden herderswerk! Wat Paulus in de Pastorale Brieven aan hun adres schrijft, is zondermeer toepasbaar op het ambt van predikant (het formulier had al verwezen naar o.a. 1 Tim. 2:1-2a; 2 Tim. 2:15; Tit. 1:9).

Met het 'model' van de predikant als herder dat Hendriks bepleit, zou ik echter voorzichtig zijn. Calvin maakte in zijn *Institutie* wel graag gebruik van dit beeld, maar hij had moeite zich bij het doordenken van de predikantstaak te ontworstelen aan het Rooms-katholieke systeem met bisschoppen en priesters. In het Nieuwe Testament wordt herhaaldelijk benadrukt dat niemand anders dan Jezus Christus de grote Herder van de schapen is (Joh. 10:1-21; Joh. 21:15-17; Hebr. 13:20; 1 Petr. 5:4). Hoewel Hij mensen inschakelt die temidden van de kudde een herderlijke taak krijgen toebedeeld, blijven die mensen zelf ook schapen van Gods kudde en geeft Jezus Christus zijn eigen pastoraat nooit uit handen. De enige uitzondering op de regel dat mensen geen herders genoemd worden is Efeziërs 4:11 ('herders en leraars'), waar wij vanwege het éne lidwoord volgens Floor 'hebben te denken aan personen die één en hetzelfde ambt bekleden'. Dat is toch niet hetzelfde als tweërlei oudsten, wat Hendriks ervan lijkt te maken? De ambtsdrager houdt zich als leraar temidden van de gemeente bezig met herderswerk (verg. Hand. 20:28).

Dit brengt me op de uitleg van 1 Tim. 5:17b, op basis waarvan Calvin onderscheidde tussen twee soorten oudsten: geëeroudsten en leeroudsten. Bij Calvin zelf blijft

het beeld nog wat diffuus, maar in calvinistische kringen ging de eerste groep corresponderen met de ouderling, de tweede groep met de predikant. Daarbij gold de predikant als een bijzonder soort oudste, die principieel gezien in beide categorieën thuishoort. Het is voor mij zeer de vraag of het gerechtvaardigd is bij 1 Tim. 5:17b te onderscheiden tussen oudsten en oudsten. Laat ik de vijf belangrijkste overwegingen vermelden die door Versteeg en Van Bruggen zijn aangedragen:

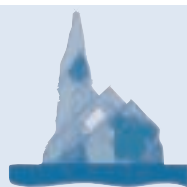
1. Van alle oudsten of opzieners geldt dat zij bekwaam moeten zijn om te onderrichten (1 Tim. 3:2; Tit. 1:9; verg. Hand. 20:28-31). Hoe kan arbeid in woord en leer dan opeens uitsluitend het werk worden van een subgroep onder de leidinggevende oudsten?
2. Nergens in het Nieuwe Testament blijkt iets van de instelling van twee soorten oudsten. Het ligt dan ook niet voor de hand dat in 1 Timoteüs een onderscheiding in twee soorten oudsten terloops kan worden genoemd als een vanzelfsprekende zaak.
3. Wanneer vers 17b een tweede groep leidinggevendens had willen noemen, zou men verwachten dat het functieaanduidende woord 'oudsten' was herhaald. Het accent valt nu op het werkwoord: zich veel moeite geven. Zij trekken dus zwaar aan het werk.
4. Vers 17b begint met 'vooral' (*malista*): het gaat nog steeds over alle oudsten die goede leiding geven, maar het kwalificerende participium (*hoi kopioontes*: de zwoegers) duidt op de intensiteit waarmee men zich aan het werk van oudsten kan wijden. Men zou kunnen vertalen: 'vooral de zwoegers onder hen'.
5. Vers 18 geeft argumentatie bij vers 17b. De zwoegers onder de oudsten zijn als een dorsende os de hele dag in touw voor de gemeente. Juist zulke mensen moeten geëerd worden en van het nodige levensonderhoud voorzien, zodat zij niet verhongeren.

Er was dus één soort oudsten, mensen met levenservaring die goede leiding konden geven aan de gemeente door verkondiging en leeronderricht. Dat laatste is mijns inziens geen aanduiding van een specialistisch werkterrein, zoals Wilschut zei te vermoeden, maar heeft te maken met de situatie in Efeze. Goed leiderschap moest daar dwaling tegengaan. In Efeziërs 4:11 worden de oudsten met een dubbelterm 'herders en leraars' genoemd, omdat zij de taak hadden de gemeente als Gods kudde te weiden met het Woord. Zulke mensen hebben volgens de apostel Paulus recht op eer en op levensonderhoud (dus dubbele beloning in de zin van honor én honorarium),

vooral wanneer het werk voor hen een dagtaak is geworden. Laatstgenoemde situatie lijkt op die van de hedendaagse predikant, maar dat maakt hem nog geen oudste.

De stelling dat apostolische medewerkers meer voorlopers zouden zijn van onze missionaire predikanten dan van onze gemeentepredikanten lijkt me nogal kwetsbaar. Wordt zo niet uitgehaald wat onlosmakelijk bijeenhoort? Konden Timoteüs en Titus, van buitenaf komend, niet voor langere tijd worden ingezet, hetzij in de gemeente van Efeze, hetzij op het eiland Kreta, zoals Paulus zelf soms ook een langere periode op één plaats werkte (anderhalf jaar in Korinte, drie jaar in Efeze)? Omvat de Woordverkondiging niet zowel interne als externe aspecten? Het bestuderen van de Pastorale Brieven heeft me opnieuw geleerd dat de predikant of voorganger een veelomvattende en verantwoordelijke taak heeft, in dienst van Jezus Christus als de grote Herder. Dat maakt een gereformeerde predikantsopleiding zo waardevol. Goed opgeleide dienaren van het Woord zijn dringend nodig!

Prof. dr. Rob van Houwelingen is hoogleraar Nieuwe Testament aan de Theologische Universiteit te Kampen.

uit de kerken

Enschede-Zuid - beroep aangenomen: kandidaat A. Rienks te Waalwijk, die bedankte voor Loenen-Abcoude en Eindhoven

Hasselt - beroepen: kandidaat R.C. Vellinga te Hilversum

Zuidlaren - beroepen: A.J. Haak te Driesum

Nijkerk - jubileum: Op 25 mei is ds. D.T. Vreugdenhil veertig jaar predikant. Zijn standplaatsen waren: Oldehove (1969), Rijnsburg (missionaire dienst op Curaçao, 1972), Berkel en Rodenrijs (1982), Emmen (1988) en Capelle aan den IJssel (1996). In 2009 begon het emeritaat.

Gebod voor het Pinksterfeest

God, drievoudig groot
- Vader, Zoon en Heilige Geest -
geef ons het vuur van Pinksterfeest.

Wij, aan wie u leven gaf,
wij bidden na een open graf;

de dood verloor in het gericht:
de Zoon stond in het morgenlicht.

Wat was voorspeld, kwam zonneklaar:
de Trooster maakt beloften waar.

Wij bidden samen: geef ons kracht,
schenk maan en sterren in de nacht;

ons leven, vaak zo eentonig grijs,
geef het de kleur van ereprijs.

Wat komt er van ons ja terecht
als liefde niet aan waarheid hecht?

Hoe snel wordt koude liefde haat
als woorden blijven zonder daad.

O vurige, hemelse gloed,
dood onze lafheid, geef ons moed.

O overwinnaar van de dood,
snoei weg die dorre tak en loot.

O Vader die de schepping draagt,
geef antwoord als uw kind wat vraagt.

Doorwaai met zuidenwind ons huis,
de warme liefde voelt zich thuis,

de naaste is geen vijand meer,
wie ere toekomt krijgt de eer.

God, drievoudig groot
- Vader, Zoon en Heilige Geest -
geef ons het vuur van Pinksterfeest.

Wij zeggen elk persoonlijk
en inde gemeente samen,
help ons; Hoor, verhoor ons, amen.

Lenze L. Bouwers
Uit : *Gefeliciteerd met je keus voor God*,
Kok Voorhoeve/Kampen.

Liedboek gez. 258: Halleluja, lof zij de Heer

Na de beruchte Bartholomeüsnacht (23-24 augustus 1572) en de val van Antwerpen (27 augustus 1585) zochten veel Franstalige gereformeerde vluchtelingen hun toevlucht in Nederland. Zij stichtten hier eigen kerken die bekend werden als de 'Waalse kerken'.

J. Smelik ■

Deze kerken maakten deel uit van de Nederduitse Gereformeerde Kerken, maar vanwege het taalverschil kenden ze afzonderlijke kerkelijke vergaderingen. De kerkdiensten werden uiteraard in Frans gehouden en dus zong men ook Franstalige liederen. De synode van de Waalse kerken besloot in 1797 dat er een bundel gezangen moest komen voor liturgisch gebruik. Een commissie die een jaar later werd ingesteld, bood aan de synode van 1801 een verzameling liederen aan, die goedgekeurd werd. Zo verscheen in 1803 bij

A. Blussé & Fils te Dordrecht de bundel *Cantiques pour le Culte Public*. Het liedboek bevatte 130 gezangen voor de eredienst en drie 'cantiques pour l'usage particulier', dus voor privaat gebruik (een morgen- en avondlied en een lied voor zieken). In de gezangbundels van de gereformeerde kerken staat sinds 1933 een melodie uit dit Waalse kerkboek: 'God enkel licht'. Het lied van deze week is de vertaling die Ahasverus van den Berg maakte van gezang 65 uit *Cantiques*: 'Alléluja! louange à Dieu!'. Tenminste, dat zou je moeten afleiden uit het feit dat de naam van Pierre Daniel Huet als auteur onder het lied vermeld staat en dat de liedtekst vermeld gaat van de melodie van gezang 65 uit de *Cantiques*. Huet werd in 1761 te Vlissingen geboren en overleed op 13 augustus 1810 te Amsterdam. Hij was als predikant verbonden aan de Waalse kerken van Harderwijk, Haarlem en Amsterdam. Hij was lid van de commissie die de bundel *Cantiques* samenstelde en volgens een bron uit 1876 zou hij de dichter zijn van 'Alléluja! louange à Dieu!'.

De predikant A.W. Bronsveld, die zich intensief met het kerklied bezighield, heeft beweerd dat Huet zich heeft laten inspireren door een zeventiende-eeuws Duits lied.¹ Het zou gaan om het lied 'Halleluja, Lob, Preis und Ehr'. Hoewel in dit lied ook in de eerste drie coupletten achtereenvolgens Vader, Zoon en Geest aangeroepen worden, verschilt dit lied echter naar inhoud en vorm van het lied van Huet.

Het is echter ook de vraag of het *Liedboek* ons niet op het verkeerde been zet door Huet als auteur van gezang 258 te melden en Ahasverus van den Berg als vertaler. Want bestaat er wel een relatie tussen enerzijds het lied van Huet en anderzijds de Nederlandse versie die Van den Berg maakte en die gepubliceerd werd in de *Evangelische Gezangen* (gez. 1)? Beide liederen hebben dezelfde versvorm, hetzelfde aantal coupletten en inhoudelijk gezien valt de trinitarische indeling van de strofen 1 tot en met 3 op.

Maar dat lijkt mij onvoldoende om te stellen dat Van den Berg het Franse lied van Huet heeft bewerkt. Inhoudelijk zijn er eigenlijk geen frappante overeenkomsten tussen de twee gezangen. Nu lijkt er nog een argument te zijn om de relatie te veronderstellen: in het *Liedboek* staat immers de melodie van gezang 65 uit de *Cantiques* afgedrukt. A.C. Honders meldt in het *Compendium* dat de liederen van Huet en Van

den Berg dezelfde melodie hebben. Maar dat is niet juist: bij het lied van Van den Berg stond in de *Evangelische Gezangen* een andere melodie afgedrukt, namelijk die wij kennen van Da Costa's lied 'Halleluja! lof zij het Lam' (*Gereformeerd Kerkboek*, gez. 109). Deze melodie is zeer waarschijnlijk speciaal voor het lied van Van den Berg gecomponeerd. In de *Evangelische Gezangen* wordt in elk geval gemeld dat het om een 'Nieuwe zangwijze' gaat.

Samengevat lijkt het me dus niet verdedigbaar dat Van den Berg een Nederlandstalige bewerking van het lied 'Alléluja! louange à Dieu' gemaakt heeft. Ten onrechte staat in het *Liedboek* de melodie van gezang 65 uit de *Cantiques* afgedrukt. Het was correcter geweest om de melodie van 'Halleluja, lof zij het Lam' erbij af te drukken, zoals in de *Evangelische Gezangen* en trouwens ook in de *Hervormde Bundel* uit 1938 (gez. 89).

In het lied van Van den Berg klinken diverse schriftgedeelten door. In het *Compendium* verwijst A.C. Honders voor strofe 1 naar Openbaring 19:1-10, voor strofe 2 naar Johannes 6:51 en Romeinen 6:4-11, voor strofe 3 1 Korintiërs 6:19, Efeze 2:21, Johannes 16:7, 8 en 13, voor de slotstrofe naar Jesaja 6:1-4.

Melodie

De melodie die de samenstellers van het *Liedboek* (dus m.i. ten onrechte) bij de liedtekst van Van den Berg geplaatst hebben, is die van gezang 65 uit de *Cantiques*. De melodie is hoogstwaarschijnlijk speciaal voor de Waalse bundel gecomponeerd, maar door wie precies is niet bekend.

Opmerkelijk in de *Cantiques* - en ook voor deze melodie - is dat de melodieën gebruik maken van halve noten en kwartnoten. Ook de psalmmelodieën die in deze bundel gebruikt werden, waren ritmisch genoteerd. Dat is opmerkelijk omdat in de Nederlandse kerken destijds niet-ritmisch gezongen werd en de melodieën in de *Evangelische Gezangen* (ook de psalmmelodieën die daarin voorkwamen) dienovereenkomstig genoteerd waren.

De melodie van 'Halleluja, lof zij de Heer!' doet stilistisch sterk denken aan de Geneefse psalmmelodieën. Daardoor zal het geen problemen geven om de melodie aan te leren. Temeer omdat de laatste drie regels ook weer sterk doen denken aan de melodie van 'Halleluja, lof zij het Lam', dus de melodie die eigenlijk bij de liedtekst van Van den Berg hoort.

Dr. Jan Smelik is musicoloog-hymnoloog en woont te Steenwijk.

Noot:

1. A.W. Bronsveld, *De Evangelische Gezangen, verzameld in de jaren 1803-1805, in gebruik bij de Nederlandsche Hervormde Kerk. Historisch-letterkundig onderzoek* (Utrecht 1917), 83-88.

Snoeihard

Ik weet niet hoe het u vergaat, maar soms lees ik ingezonden stukken in het Nederlands Dagblad met kromme tenen. Stel dat een buitenstaander het leest, denk ik dan, wat moet die wel niet denken. Maar belangrijker is natuurlijk de vraag: wat zou de Heer ervan denken?

T. Groenveld ■

‘Christenen kunnen snoeihard zijn’, luidt de kop van een artikel in *De Wekker* (Orgaan van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland). Miranda Renkema (lid van de EO-ledenraad) citeert daarmee een verzuchting van EO-directeur Arjan Lock bij de commotie over het optreden van Andries Knevel dit voorjaar. Renkema hekelt daarbij felle aanvallen en verdachtmakingen.

“Al dit soort schrijfsels op mij in laten werkend, vind ik het eigenlijk niet te geloven wat christenen er onderling over elkaar allemaal uitkramen. Nou, onderling... was het dan nog maar onderling. Maar dat is hem nou juist, we doen het niet eens onderling. We doen het voor het oog van de hele natie. Voor het oog van de wereld, van mensen die Christus en zijn liefde niet kennen.

Wij die leesbare brieven van Christus zouden moeten zijn, wij spuwen venijn en gif in onze openbare ingezonden brieven en terwijl we om ons heen de geur van Christus zouden moeten verspreiden, komt de meest vreselijke stand naar boven. En ‘de wereld’ springt er gretig op in (...), overal worden de christelijke ruzies zoveel mogelijk uitgemolken. Ja, vinden we het gek? Men kijkt naar ons en ziet hoe we met elkaar omgaan.”

Natuurlijk springt ‘de wereld’ daar gretig op in en gebruikt het als excuus om alles wat met geloof te maken heeft op een afstand te houden. Maar maken we het er niet zelf naar? Wat meer bescheidenheid, en zelfs schaamte zou op z’n plaats zijn: wat voor beeld geven we van de Heer?

“Staan wij er in al ons heilig ijveren om ons gelijk wel eens bij stil dat de dingen die niet-christenen van ons te zien krijgen rechtstreeks horen bij wat Paulus noemt ‘de werken van het vlees’ (die ingaan tegen die van de Geest!): ‘veten, twist, afgunst, uitbarstingen van toorn, zelfzucht, tweedracht en partijschappen’ (Gal. 5:20)? Wat voor beeld geven wij dan van de God die ons zijn Geest

gegeven heeft? En hoe zou de Here God Zelf naar al dat geschrijf van zijn kinderen kijken. Zouden we ons echt niet hoeven schamen?”

Maar moeten we dan niet opkomen voor de waarheid, en waarschuwen voor wat afwijkt van Gods weg? Natuurlijk, maar daarover moeten we een gesprek voeren.

“Begrip voor elkaars beweegredenen ontstaat namelijk nooit door venijnige epistels waarin het ongelijk van onze tegenstanders wordt bewezen. Dat ontstaat alleen door elkaar in de ogen te kijken en elkaar gezamenlijk te herkennen in het horen bij Christus omdat we gered zijn door zijn bloed. Vanuit die herkenning en erkenning is het mogelijk om veel met elkaar te bespreken en ook om elkaar op dingen aan te spreken. Zo moet dat ook functioneren in de gemeente van Christus. In Kol. 3:14 lezen we: ‘Verdraagt elkan- der en vergeeft elkander, indien de een tegen de ander een grief heeft; gelijk ook de Here u vergeven heeft, doet ook gij evenzo. En doet bij dit alles de liefde aan, als de band der volmaaktheid... Het woord van Christus wone rijkelijk in u, zodat gij in alle wijsheid elkan- der leert en terechtwijst en met psalmen, lof- zangen en geestelijke liederen zingende, Gode dank brengt in uw harten.’ Wel dege- lijk elkaar leren en terechtwijzen dus, maar het sleutelwoord daarbij is de liefde. Immers: ‘De kennis maakt opgeblazen, maar de liefde sticht. Indien iemand zich inbeeldt enige kennis verworven te hebben, dan heeft hij nog niet leren kennen, zoals het behoort; maar heeft iemand God lief, dan is deze door Hem gekend’ (1 Kor. 8:1,2).”

Laten we in onze onderlinge gesprekken de geur van Christus’ liefde verspreiden: Christus heeft echt alles geleden om onze zon- den, met het oog op onze redding - zou het ons niet passen een heel andere toon aan te slaan?

Ds. Tonnis Groenveld is emerituspredikant van de Gere- formeerde Kerk te Uithuizen en woont te Roodeschool.

Nederlandse Stichting
"Verpleegkundigen
voor Israël"

Ook uw steun is nodig!

De V.V.I stelt zich al meer dan 30 jaar ten doel:
Israël helpen met de verpleging
van alle bevolkingsgroepen,
ongeacht afkomst en overtuiging.

**Verpleegkundige Hulp
discrimineert niet...**

Giften graag op giro 3885840
t.n.v. Penn. VVI, Postbus 476,
3440 AL Woerden
internet: www.zorg4israel.nl

Ook bemiddeling bij uitzending vrijwilligers

Geeft u òm Israël, geef dan vóór Israël

SCHILDEREN KAN THERAPEUTISCH WERKEN

HOE ZIT DAT?

JE LEEST HET IN DE NIEUWE ELEOSCRIP

**NOG GEEN LEZER?
KIK OP DE WEBSITE
EN MELD JE SNEL
AAN VOOR EEN
GRATIS ABONNEMENT!
WWW.ELEOS.NL ►
ELEOSCRIP**

**Donatus
verzekert vertrouwd**

Donatus verzekert kerkgebouwen en alles wat daarbij hoort. Zoals doopvonten, kanselbijbels en orgels. Ook voor vrijwilligers en werkers in kerkelijke dienst hebben we passende verzekeringen. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om met een gerust hart uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Donatus is een onderlinge verzekeringsmaatschappij zonder winstoogmerk. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700